

DR. VÁRADI JUDIT

A ZENEI NEVELÉS GYÖKEREI

A művészi alkotás az ember legősibb kifejezési formája. Már az ősközösségben megjelent és az idők változásával mindig fontos szerepet játszott az adott társadalom értékeinek a közvetítésében. A zene az emberi kultúra alapvető része, így minden kor gondolkodásában jelentős helyet foglalt el. A zenei nevelés gyökereit az európai oktatásban találjuk, a 16-17. század fordulóján létesített árvaházakban, melyeknek olasz neve *consevatorio*, ahol kiemelt szerepet kapott a zenetanítás, amit az egyház biztosított. A zenei ízlés kialakulását és formálását nagyban befolyásolja a művészeti nevelés, amelynek írásos adatait a 16. századtól kezdve találjuk meg Magyarországon. Az 1630-as évekig alapvető törekvés volt a külfölddel való kapcsolattartás és a korabeli zenei élet követése. Az 1630-as évektől, Rákóczi György korától kezdve előtérbe kerülnek a hazai muzsikuskok, akikről dokumentáció hiányában nagyon keveset tudunk. Királyaink és fejedelmeink közül akkoriban többen maguk is játszottak hangszereken, ez az általános műveltség részének számított. A zene természetes módon hozzátartozott a hazai nemesi udvarok életéhez is. A főurak nem kizárólag helyi muzsikuskokat alkalmaztak, a külföldi zenészek vagy vándorzenészek jelenléte hatott a hazai zenei életre.

Magyarországon a 16. században működő latin iskolák énektanítása középkori hagyományt folytatott és az egyházi zenét tartotta meg a zenei műveltség alapjául. A 16. század közepén az egyszólamú népi zenei kultúra virágzásának eredményeként kibontakozott a magyar nyelvű énekirodalom. A történelmi énekekben a dallam és szöveg elválaszthatatlan egységet alkotott. A kor legfontosabb nyomtatott forrásai Tinódi Lantos Sebestyén: *Cronica*¹ és Bornemissza Péter *Énekeskönyve*².

A 17. század első felében jelentősen megritkultak az írott kották, ami azt jelzi, hogy a református iskolákban a zenei írásbeliség hosszú időre kiszorult az oktatásból. A zenei alapfogalmak magyar meghatározását elsőként Apáczai Csere János *Magyar Encyclopaediája*³ című kiadványában találhatjuk meg. Példa értékű volt, hogy Párizsban 1784-ben létrehozták az *Ecole royale de chant et de declamation-t*, melynek fő területe az énekesek képzése, akik a királyi operában helyezkedtek el. Majd ezt is felülmúlva 1795-től megalakították a *Conservatoire national supérieur de musique* intézményét, amely ebben a korban egyedülálló módon nem adományokból, hanem állami támogatással jött létre.

Magyarországon a 18. század elsősorban a zenei intézményrendszer újjáépítésének időszaka volt. Az ország zenei ízlése, a társadalmi rétegek zenei műveltsége nagyon különböző volt, az egyházak és a főnemesek mellett a városi polgárok, a köznemesség, a mezővárosi polgárság más-más muzsikát kedvelt. A katolikus és evangélikus iskolák az egyházi népének tanítása mellett kórusokat működtettek, amelyek többszólamban énekeltek, hangszerjátékot oktattak és néhol még zenekar is működött. A gimnáziumi hangszeres oktatás bevezetése előtt már többnyire magánkezdeményezésre megjelentek az első zeneiskolák a

¹ Tinódi Lantos Sebestyén: *Cronica* (Kolozsvár, 1554) in: *Pannon Enciklopédia. A magyarság kézikönyve*. Szerkesztette: Halmos Ferenc (Budapest: Pannon Könyvkiadó 1993)

² Bornemissza Péter: *Énekeskönyv* (Detrekő 1632) in: *Pannon enciklopédia. Magyar nyelv és irodalom*. Szerkesztette: Sipos Lajos (Budapest: Dunakanyar 2000, 1996)

³ Apáczai Csere János: *Magyar Encyclopaedia* (Utrecht, 1653) in: *A magyarok krónikája*. Szerkesztette: Glatz Ferenc (Budapest: Officina Nova, 1995)

század utolsó negyedében. Ezek megalakulása előtt csak magánúton volt lehetőség a zene tanulására. Az első iskola 1775-ben Pozsonyban létesült, itt adták ki az első hazai Klavier-iskolát is. 1800-ban Gróf Festetics György Mozart klarinétosát, Anton Stadlert kérte föl magán-zeneiskola megszervezésére Keszthelyen. Stadler 27 oldalas tanítási tervezetét díszes bőrkötésben még ma is megtalálhatjuk a Széchenyi Könyvtárban. Az oktatást ötévesre tervezte. A diákok az első évben csak énekelni tanultak, mert ez alapozta meg a biztos intonációt és az időmérték alapját. A második évtől indult a hangszeres oktatás, először zongorázni, harmadik évben orgonálni, negyedikben hegedülni tanultak a diákok, ötödik évben pedig a fúvós hangszerekkel ismerkedtek meg.

A magyar pedagógia történetében a zenei oktatás szempontjából jelentős esemény volt, amikor Brunszvik Teréz irányításával 1828-ban megnyílt az első kisgyermekeknek szánt nevelőintézmény, az óvoda Budán a Krisztinavárosban, édesanyja Mikó utcai házában. Brunszvik Teréz hathatós közreműködésével nyíltak meg az öt követő óvodák is, amelyek „*kisgyermek iskolák*” voltak, ezért nevezte őket „*oskolák*”-nak. Az oktatásban jelentős szerepe volt az éneklésnek, erkölcsi tanulságokat megfogalmazó dalokat tanítottak a gyermeknek német nyelven, amely az oktatás nyelve volt. Az 1828-ban Egerben alapított római katolikus Tanítóképezde tanítási nyelve magyar volt. A magyar nyelvű tanítóképzés megalapítója Pyrker János László (1772-1847) egri érsek volt. Programjában nagyon fontos szerepet töltött be a zene. A kétéves tanfolyam órateve szerint a növendékek délelőtt és délután 2-2 zeneórán vettek részt. Ezeken az órákon a következő tantárgyakat oktatták: orgona, gregorianum, egyházi népének.⁴

1836-ban a Tolna megyei Hidjapusztán Bezerédj Amália egy présházat átalakítva alapított óvoda-iskolát a parasztgyermek számára, ahol ő maga tanított. Több könyvét kiadták, például az álnéven megjelentetett *A Magyar*

⁴ Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája.*(megjelent az Eötvös József Alapítvány támogatásával, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Soksorozósító)

Nóták Veszprém Vármegyéből c. gyűjteményes kötetét, amelyet magyar nyelven írt. Leghíresebb, legnagyobb hatású munkája az 1836-ben Pesten megjelent könyve, amelyet lányának írt *Flóri könyve* címmel. A mű alcíme *Sok szép képekkel, földrajzokkal és muzsika melléklettel*, mely az első magyar nyelvű verses, képes, kottás daloskönyv volt, 25 magyar nyelvű dallammal.

A megszorított zeneegyletek nagy szerepet játszottak a szervezett zeneoktatás létrehozásában. Fontos eseménye volt a magyar zeneoktatásnak, amikor még az 1830-as évek végén a Pestbudai Hangászegyesület vezetősége javaslatot tett a Magyar Tudós Társaságnak - a Magyar Tudományos Akadémia elődjének - zenede felállítására. A javaslatot nagy visszhang és széleskörű támogatás követte. Liszt Ferenc 1840. január 2-án adta első hangversenyét a felállítandó Magyar Nemzeti Conservatorium javára. Az intézmény még abban az évben - 1840-ben - létrejött és működését állandóan bővítette. 1851-ben vette fel a Pestbudai Hangászegyleti Zenede nevet, és az énektanítás mellett egyre többféle hangszert is oktattak, az intézmény 1867-ben kapta a Nemzeti Zenede elnevezést.

Az énektanítás jelentőségét hangsúlyozta az 1840-ben megjelent népiskolai törvénytervezet, amely a tantárgyak között említi a következőt: hangászat, különösen éneklés és orgonálás. Az esztergomi képezde tanára, Majer István 1849-ben benyújtott reform gondolataiban így ír a zenetanításról: „*Népiskolában az ének általjában szükséges, tehát a tanítónak kell hozzá értenie; s hogy zene, kivált hegedű vagy zongora kíséret mellett könnyebb és biztosabban lehet az éneket vezetni, azt minden ügyértő bizonyítja [...]*Kell az éneklést és zenét tanítani neveléstani és életbiztosítási tekintetből: mert ez sokoldalúvá képezi az embert; érzelmeit nemesíti; s különösen a vallásos érzést fölfokozza; az ízlést míveli, pedig a képezdének mindezekre nagy gondjának kell lennie; kell azért is, mert a zene és ének – értetődvén, hogy egyházi énekek mellett egyéb erkölcsös és nemzeti dalokra is figyelmet kell fordítani – a társas élet ártatlan

örömeit neveli, pedig a nevelés ügyével foglalkozónak gondja legyen az ifjúságnak fölépülésére, fölvidítására is.”⁵

1849-ben az Entwurf iskolareform következményeként létrejött humán jellegű gimnáziumok tantervében az énekórának heti két órát biztosítottak, valamint karének gyakorlaton is részt kellett venni a diákoknak. Emellett hangszeres tanulmányok folytatására is lehetőséget adtak a tantervben, leginkább azokban a városokban, ahol nem volt más lehetőség.

A reformkorban létrejött katolikus főiskolák és tanítóképzők zenei nevelését a liturgikus zene megszólaltatása irányította, így a tantárgyak között gregorián éneket találunk. Hangszeres tanulmányokat többnyire csak orgonán és zongorán lehetett folytatni. Habár a magyar nyelven történő oktatásért sokat tettek, a zenei oktatásban nem szerepeltek népi, hazafias, magyaros dalok.

Magyarországon az 1868-as, Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter nevéhez fűződő népiskolai törvény tette kötelezővé a hatosztályos elemi oktatást. A tanterv előírta az éneket, mint kötelező tárgyat heti egy órában. A néphagyomány állt a tananyag középpontjában, és öt év alatt a hangsorok és alap zeneismeretek tanítása mellett a négyszólamú éneklést tűzte ki célul.

Ebben az időszakban kezdtek felfigyelni a népzeneire és annak kutatására. Bartalus István (1821-1899) zongoraművész és zenetörténész az 1870-es évektől jelentős népzene kutatói munkát végzett, több alkalommal járt népzene gyűjtő körúton és 1873-ban megkezdte a *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjteménye* kiadását. Számos kiadványa közül a *Magyar Orpheus-t* és a *Magyar Népdalok Egyetemes Gyűjteményét* kell megemlíteni, mert ezekből merített Bartók Béla is a *Gyermekeknek* című sorozat komponálásakor. Bartalus népdalgyűjtő munkája nagy hatással volt a zenei anyanyelvi nevelés kialakulására.

Vikár Béla, Kodály Zoltán és Bartók Béla falusi népdalgyűjtése eredményeként felfrissült a századfordulón már igen erős német befolyás alatt

⁵ Majer István: *A Magyar Képezdek Reformja* (Esztergom: Beimel József nyomdájában 1848) 61. o.

álló műzene is. A hatalmas energiával végzett gyűjtő- és rendszerező munka eredményeként feltártak, lejegyezték és rendszereztek közel 8000 dallamot, valamint feltárták a hangszeres népzene is.⁶

1903-ban dr. Kováts Sándor temesvári főiskolai tanár új javaslattal állt elő. *Az iskolai énekkoktatás reformja* című tanulmányában indítványozta, hogy a népdal mellett a zeneirodalom nagy mestereinek a műveit is tanítani kellene leginkább a tanítóképzőkben. A műzene tananyagba illesztését ugyan már korábban többen is kezdeményezték, de az addig csak a hangszeres oktatásban kapott helyet.

1906-ban a Pécsen megrendezett Szabad Tanítás Kongresszusán Sztojanovics Jenő a Szent István Bazilika karnagya azzal a javaslattal élt, hogy az iskolákban is meg kellene szervezni a hangszeres oktatást, hogy az Akadémia és a középfokú Zenedei oktatás mellett létrejöjjön az alsófokú utánpótlás-képzés is. Véleménye szerint a zeneoktatásnak van egy általános és egy különös célja. Szerinte az általános cél az, hogy mindenkinek részesülnie kell bizonyos fokig zeneoktatásban, hogy a műveltsége ne legyen hiányos. Ez a feladatuk az alsó és középfokú zeneiskoláknak. A zenetanulás különleges célja, hogy az elérhető legtökéletesebbé fejlessze a művészi képességekkel rendelkező tanulókat. Javaslatainak akkora sikere volt, hogy Budapesten 1910-ben már 31 iskolában indult el az alsófokú zenei képzés.

A zenei képzés intézményrendszerének kialakulását tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy Magyarországon az általános iskolákban a 20. század fordulója után megkezdődött a zenetanítás, az iskolák tantermeiben elsősorban az akkor népszerű hangszereket oktatták, így zongorát, hegedűt, és gordonkát. A muzsikálás intézményesítésének élére olyan kiváló emberek álltak, akik maguk is szerették a zenét, esetleg amatőr, vagy professzionális szinten művelték is. Tevékenységük hatására a zenei élet a századfordulón felpezsdült: egyesületek alakultak, hangversenyeket szerveztek.

⁶ *Magyar Kódex* (Budapest: Kossuth Kiadó, 2001) 5. kötet 228. o.

Az 1920-as évek elején Nagy László pedagógiai és lélektani írásai, kutatásai a gyermek fejlődésére, életkori sajátosságaira irányították a közoktatásügy figyelmét. Az 1925-ben kiadott új tanterv már ennek figyelembe vételével készült. Ennek új vonása volt, hogy a három felső osztályban engedélyezte gyermekkor szervezését.

Kodály Zoltán az 1928-as angliai hangversenykörútja alkalmával szembesül azzal, hogy az angol kórusok és iskolák milyen magas színvonalúak a hazai zeneoktatáshoz képest. Hazatérve a városok zenei egyesületeinek összefogását sürgeti a zenei nevelés színvonalának jobbítása érdekében. Nagy részben Bartók és Kodály tehetséges fiatal növendékeinek munkája által megpezdül a zenei élet, létrejön az *Éneklő ifjúság* mozgalom. A kórusmozgalom fellendülése a képzés fejlesztését, a hatékonyabb kottaolvasás kialakítását igényelte. Kodály fontos szerepet tulajdonított az iskolai zenei élmény létrejöttének, egy közismert idézete szerint: *„Sokkal fontosabb, hogy ki az énektanár Kisvárdán, mint hogy ki az Opera igazgatója. Mert a rossz igazgató azonnal megbukik. De a rossz tanár harminc éven át harminc évjáratból öli ki a zene szeretetét.”*⁷

Kodály egy 1940-ben tartott előadásában úgy nyilatkozott, hogy az a legnagyobb baj, hogy a zenei oktatásunkat nem alulról építették föl, a hiányzó elemi és középiskolai oktatás mellé alapították meg a Zeneakadémiát. Fordítva ez sokkal hatékonyabb lett volna a zenei műveltség szempontjából. A zenei analfabetizmus felszámolása érdekében a tudatos zenei nevelés elkezdését javasolta már az óvodás kortól. Szerinte ott még jól ki lehet használni, hogy játszva tanulnak a gyermekek.

A második világháború már javában folyt, de mintha a magyar zenei élet pezsgését ez nem befolyásolta volna, a legjelentősebb pedagógiai jellegű kiadványok ezekben az években születtek. A hangversenyélet sem szűnt meg,

⁷ Kodály Zoltán: *Visszatekintés* I. kötet. (Budapest: Zeneműkiadó, 1974) 43. o.

egymást követték a kórusbemutatók, Éneklő ifjúság hangversenyek. A háború befejezése után is folytatódott a lendület, az ország minden táján megújuló énekkarok folytatták hangversenyeiket.

1948-ban az általános iskolák államosítását követően és a Rákosi-korszak ideológiájának megfelelően, főleg a vallásos énekek és a népdalokban előforduló Isten és Úr kezdetű szavak miatt bezúzták a régi tankönyveket és elrendelték újak megírását. Ezekben az új könyvekben a népdalszövegeken is változtattak. A tanári kar is változott, mert az iskolák nem alkalmazták az egyházzenei képesítéssel rendelkező pedagógusokat, pedig ezek többsége korábban részt vett a kórusmozgalomban.

1950-ben ismét új tantervet adtak ki. E szerint az ének tantárgy célja a magyar népdalok mellett a Szovjetunió és a népi demokráciák dalainak éneklése volt. Törölték a kötetből a balladákat, a jeles napokhoz, vallásos ünnepekhez kapcsolódó énekeket, idegen népdalokat, történeti énekeket és műzenei idézeteket. Az iskolai énekórák színvonalosítása és a hanyatló kórusmozgalom ellenére szintén ebben az évben a Minisztérium kísérleti jelleggel engedélyezte ének-zene tagozat létrehozását Kecskeméten. Ennek példája nyomán az ország különböző pontjain sorban nyíltak meg az ének-zene tagozatos iskolák.

1952-ben Rákosi Mátyás megjelentette a zeneoktatás reformjáról szóló rendeletét, valamint intézkedett az állami zeneiskolák újjászervezéséről. Ebben az időszakban Kodály minden alkalmat megragadott, hogy hangsúlyozza a közoktatás nevelésének fontosságát, mert a zeneiskolák nem mindenki számára voltak elérhető közelségben, így a nép szélesebb rétegének nevelését nem tudták felvállalni. Kodály szerint a kultúrát nem lehet átvenni, örökölni, hanem újra kell tanulni minden nemzedéknek. Szerinte nagy a baj a közönségnevelés területén amelynek „... még kísérletét sem látjuk. Mert ez csak az általános

iskolában kezdődhet. A cél, hogy olyanok kerüljenek ki, akiknek életszükséglet a zene, már tudniillik a jó, művészi zene.”⁸

1956-ban a Magyar Zeneművészek Szakszervezete konferenciát hívott össze, ahol kinyilatkoztatták, hogy az utóbbi években a zeneoktatás nemhogy előre nem jutott, de rohamosan visszafejlődött. Megállapították azt is, hogy a kiművelt klasszikus zenészek hátrányosabb helyzetbe kerültek a szórakoztató iparral szemben. A pontokba szedett javaslatok többek között a szaktanári tanítás biztosítását, a kórusmozgalom újraindítását, a heti három óra énektanítás, heti három óra hangszertanulás, valamint a fakultatív kórusórák visszaállítást javasolták. Kodály Zoltán a Művelődésügyi Minisztérium 1961-ben készülő új tantervéhez a következő megjegyzéseket fűzte, melyet a Magyar Zene 1961. júniusi számában tett közzé: „... 1868 óta ének is szerepel (papíron) az iskolában, és külsőleg fel voltunk szerelve európai jellegű intézményekkel. Csakhogy az Operában idegen világ volt, a németül tanító Zeneakadémia tehetséges növendékeit külföld számára nevelte, mert itthon nem találtak megélhetést.

Falusi vándorútaim meggyőztek, hogy népünk tehetséges a zenére is, csak tanítani kellene. Beláttam, hogy ezen az állapoton csak mi, zenészek tudunk változtatni, s ettől fogva időm és erőm tekintélyes részét arra fordítottam más, egyénileg talán hasznosabb munkáim rovására. [...] 1945-ben nagy reménységgel láttunk újra munkához [...] De csakhamar sötétedni kezdett. Az órákat, tanterveket egyre-másra nyirbálták. Most itt ez a javaslat, az anyag további csökkentésével. Szinte komikus, hogy ennek a 'zenei nevelés' nagyotmondó címét adja, holott kevesebbet nyújt, mint a régi...”⁹

⁸ Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája.* (megjelent az Eötvös József Alapítvány támogatásával, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, Soksorozósító) 111.o.

⁹ Kodály Zoltán: „Megjegyzések az új tantervhez” 1961 In: *Visszatekintés* I. kötet (Sajtó alá rendezte Bónis Ferenc, Budapest: Zeneműkiadó, 1964) 328-333.o.

Kodály véleményének összegzéseként megállapította, hogy az új terv tartalma nem fedi a párt folyamatosan hangoztatott kulturális programját, mert a nép iskoláját nem látta el a zenei művelődés lehetőségével. A tervezett zenehallgatási anyagról szintén lesújtó volt a véleménye, mert szerinte nincsenek benne élő koncert lehetőségek, a tanárok hangszeres tudásától függ, hogy a művek milyen minőségben szólalnak meg. A technikai háttér, a zenelejátszó eszköz hiánya pedig lehetetlenné teszi a felvételek megszólaltatását. Javaslatára szerint a fiatal művészeket kellene iskolai koncertek megtartására ösztönözni.

A Művelődésügyi Minisztérium Kodály javaslatait figyelmen kívül hagyta.

Külföldi szakemberek és művészek hazánkba látogatva a jól működő ének-zene tagozatos általános iskolákat tekintették meg, így a Kodály-módszer híre bejárta a világot, ami egyre több látogatót vonzott. 1964-ben Magyarország adott otthont a Nemzetközi Zenei Nevelési Tanács, az International Society of Music Education (ISME) konferenciájának. Az ünnepi hangversenyeken hazánk legjobb iskolai kórusai, hangszeresei léptek fel az óvodás kortól a felsőoktatásig. A siker a világ zenei szakembereinek figyelmét Magyarország felé fordította. Külföldi szakemberek sora tanulmányozta hazánkban a zenei oktatást, neves pedagógusok, népzene kutatók, akik hazájukba hazatérve sorra alapították a Kodály nevével jelzett intézeteket. Így terjedt el viszonylag rövid idő alatt a Kodály módszer, amelynek iskoláit megtaláljuk az Egyesült Államoktól Japánig és Ausztráliáig mindenhol. Ekkor alakult meg a Nemzetközi Kodály Társaság, melynek elnökei minden országban sokat tesznek a módszer további népszerűsítéséért. A magyar énektanítás külföldi sikereit Kodály váratlan halála sem törte meg 1967-ben. A zenei nevelésért felelős hivatalos vezetők a külföldiek számára kiadott ismertetőkből természetesen elfelejtették azt a tényt megemlíteni, hogy az ő általuk látott és elismert zenei nevelés Magyarországon csak kevés iskolában valósul meg. Az általános iskolák száma 1969-ben 5626 volt, míg ezzel szemben csak 120 ének-zene tagozatos iskola működött. A zenei

iskolákba áradtak a gyermekek, de még túljelentkezések miatt sem engedélyezték több hasonló típusú iskola nyitását, inkább felvételi rendszert vezettek be, amely Kodály hitvallásának – „*Legyen a zene mindenkié*” – teljesen az ellentéte. A kor változásairól így ír Szabó Helga, aki maga is részese volt ennek az időszaknak:

„...nem csak személyiségformáló, de egy generáció életmódját, gondolkodását, igényeit, közérzetét alakító hullámot jelentett a beat, a rock beáramlása. Nem csak zenei, hanem sokkal inkább ideológiai, politikai jelenség volt. Alig akadt fiatal, aki hatása alól kivonhatta volna magát. Aki gyerekkorában az általános iskolában nem énekelt remekművet, nem találkozott a nagy mesterek alkotásával, nem jutott el a hangversenyteremig, az sodródott az árral. Akit viszont már kiskorában az iskola éneklő közösségében megérintett a mesterművek varázsa, igénnyel választott a könnyűzene lehetőségeiből s a kamaszkoron túljutva volt mihez visszatérnie.”¹⁰

Az 1978-ben bevezetett újabb tanterv megőrizte az énekórák óraszámát. Pozitív változás az volt, hogy a tananyagba beépítették a zenehallgatást, amelyben a népzene mellett a hangszeres zene, a különböző zenei műfajok, a zeneirodalom klasszikus értékei mellett a 20. századi zene (Britten, Penderecki, Honegger, Szokolay, Petrovics, Kurtág, Durkó) is helyet kapott.¹¹

A 80-as évek második felében egyre több iskolában indulhatott alternatív programok szerinti oktatás. 1990-92-ben minden idők legnagyobb számú

¹⁰ Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája.*(megjelent az Eötvös József alapítvány támogatásával, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, Sokszorosító) 132. o.

¹¹ Laczó Zoltán: „Az ének-zene tanítás célja és feladatai. Zenehallgatás.” In: *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. Tantervi Útmutató. Ének-Zene 1-4. osztály.* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1978)

általános iskolája működött zenei tagozatosként, 200-240 iskola választotta azt az utat, amelynek igen eredményes személyiségformáló erejét már a hatvanas évek felméréseiben láthattuk.¹²

„A zene azért van, hogy örömiinket leljük benne. Előadóművész és zenetanár arra hivatott, hogy ezt az örömiöt továbbadja. A pedagógus, aki elfelejti, hogy ez a cél, vagy ami még rosszabb, elfeledteti növendékeivel, az megcsúfolja hivatását.”¹³

A zeneiskolai zenei oktatás valódi célja zeneértő és zenekedvelő személyiségek formálása, valamint a közönségnevelés és tehetséggondozás. A képzés során a gyermekeknek egyéni, illetve kis létszámú csoportos órában tanítanak hangszeres játékot, zeneelméletet és zenei alapismeretet. Eredményessége az iskolai énekórákkal szemben kimagasló, amely több okra vezethető vissza. A zeneiskolába a gyermekek saját választásuk alapján, vagy szülői ráhatásra jelentkeznek, tehát tanulmányaikat nem kötelező oktatásként értékelik. Könnyebb magasabb színvonalat elérni, mert a túljelentkezések miatt a diákok csak sikeres felvételi alapján kerülnek be az intézménybe. A hangszeres óra egyéni képzés keretén belül történik, így lehetőséget teremt a tanárnak és a tanítványának arra, hogy nagyon szoros személyes kapcsolat alakuljon ki közöttük. A gyermekek rendkívüli módon kötődhetnek tanáraikhoz. Így alakul ki a tanulási – tanítási folyamat optimális légköre. A tanár elfogadása, tisztelete, követése, megbecsülése, a bizalom, a ragaszkodás mind ott lehet a gyermekben, ami motiválhatja a növendéket jobb teljesítmény elérésére. Ha a közoktatásnál jelentős szerepet tulajdonítottunk a tanár személyiségének, akkor

¹² Laczó Zoltán: Művészet és pedagógia - Zenei nevelés a közoktatásban (internetes jegyzet, www.lfze.hu)

¹³ Varró Margit: „Zongoratanítás és zenei nevelés” Editio Musica, 1989 12. o.

A német nyelvű kiadás előszava – idézi: Urbánné Varga Katalin: „Zene és terápia cikkében” In: Lindenbergné Kardos Erzsébet: *Zeneterápia. Szöveggyűjtemény.* (Pécs: Kulcs a muzsikához kiadó, 2005)113. o.

ez a kis csoportos és egyéni képzésnél hatványozottan igaz. Adott esetben a tanár negatív hatása, a rossz élmények a növendéket egész életre eltávolíthatja a zeneszeretők táborából.

A rendszerváltás óta jelentősen átalakult a művészeti oktatás, az alsó- és középfokú zeneoktatás szervezeti rendje, működésének gazdasági és szakmai háttere. Igen fontos lenne, hogy a társadalomban újból megerősödjék a meggyőződés a zenetanulás fontosságáról.

IRODALOMJEGYZÉK

- Avedikian Viktória: „*A zene mint az egyensúly és tolerancia forrása*” In: *Új Pedagógiai Szemle* Kiadja az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2009/7
- Bácskai Erika - Manchin Róbert - Sági Mária - Vitányi Iván: *Ének-zenei iskolába jártak.* Budapest, Zeneműkiadó, 1972
- Bartók Béla: „*A gépzene*” *Előadás a Zeneakadémián 1937*, In: Bartók Béla *Válogatott írásai* szerkesztette: Szöllősy András Budapest: Művelt Nép, 1956
- Bernstein, Leonard: *Hangversenyek fiataloknak.* Budapest: Zeneműkiadó, 1974
- Bernstein, Leonard: *A muzsika öröme.* Budapest: Gondolat Kiadó. 1976
- Bernstein, Leonard: *A Megválaszolatlan kérdés.* Budapest: Zeneműkiadó, 1979
- Czövek Erna: *Emberközpontú zenetanítás. Zeneélet sorozat,* Budapest: Zeneműkiadó 1979
- Csillag Ferenc: „*Az esztétikai nevelés -ma, hazánkban*” In: *Parlando. Zenepedagógiai folyóirat*, L. évfolyam 2008 / 2. szám
- Dahlhaus, Carl – Eggebrecht, Hans, Heinrich: *Mi a zene?* Budapest: Osiris Kiadó 2004
- Forrai Katalin: *Ének az óvodában.* Budapest: Zeneműkiadó, 1974
- Harnoncourt, Nikolaus: *A beszédszerű zene. Utak egy új zeneértés felé.* Budapest: Editio Musica, 1988
- Hegyí József: *Népzene és magyar zenetörténet a Tanárképző Főiskolák számára.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995 *Ízlés és kultúra.* Szerkesztette: Szerdahelyi István. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1974
- Hegyí István, dr.: „*Párhuzamok és tanulságok*” In: *Parlando Zenepedagógiai folyóirat XL.* évfolyam, 1998. 1-2. szám.
- http://www.okm.gov.hu/letolt/kozokt/nat_070926.pdf
- Kodály Zoltán: *Visszatekintés I. kötet.* Budapest: Zeneműkiadó, 1974

- Kodály Zoltán: *A zene mindenkié*. Budapest: Zeneműkiadó, 1975
- Kokas Klára: *Képességfejlesztés zenei neveléssel* Budapest: Zeneműkiadó, 1972
- Laczó Zoltán: „Az ének-zene tanítás célja és feladatai. Zenehallgatás.” In: *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. Tantervi Útmutató. Ének-Zene 1-4. osztály*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1978
- Laczó Zoltán: *Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1987, III. kiadás
- Laczó Zoltán: „Megkésett jegyzetek Gordon professzor kurzusának margójára” In: *Parlando. Zenepedagógiai folyóirat, XXXIX. évfolyam*, 1997. 3-4. szám
- Laczó Zoltán: *Művészet és pedagógia - Zenei nevelés a közoktatásban (internetes jegyzet)*
www.lfz.hu
- Lebrecht, Norman: *Művészek és menedzserek avagy rekviem a komolyzenéért* Budapest: Európa Könyvkiadó, 2000
- Legány Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874-1886* Budapest: Zeneműkiadó, 1986
- Losonczy Ágnes: *A zene életének szociológiája. Kinek, mikor, milyen zene kell*. Budapest: Zeneműkiadó 1969
- Magyar Kódex* Budapest: Kossuth Kiadó, 2000 3. kötet
- Magyar Kódex* Budapest: Kossuth Kiadó, 2000 4. kötet
- Magyar Kódex* Budapest: Kossuth Kiadó, 2001 5. kötet
- Magyar Kódex* Budapest: Kossuth Kiadó, 2001 6. kötet
- Major Zoltán László: *Adatok Debrecen zenei életéhez az abszolútizmus korában (1849-1867)*
<http://www.hbml.archivportal.hu/data/files/144791789.pdf>.
- Majer István: *A Magyar Képezdék Reformja Esztergom: Beimel József nyomdájában 1848*
- Masopust Katalin: „A művészeti nevelés értékközvetítő szerepe” In: *Parlando Plusz*, 2007/2
- Menuhin, Yehudi és Curtis W. Davis: *Az ember zenéje*. Budapest: Zeneműkiadó, 1981
- Mészáros István - Németh András - Pukánszky Béla: *Neveléstörténet*. Budapest: Osiris Kiadó, 2003
- Das Orchester* 2005/1.
- Osvay Károlyné: *Az ének-zene tanítás módszertana* Nyíregyháza, Bessenyei György Könyvkiadó, 1999
- Parlitz, D. -Schürmann, K. -Gruhn, W. -Altenmüller, E.: *Verarbeitung und Wirkung von Musiksignalen im Großhirn: Ergebnisse experimenteller EEG-Studien mit 12-14 Jährigen Schülern* In: *6. Europäischer Kongreß für Musikermedizin und Musikphysiologie*, Berlin, Hochschule der Künste, 1998

- Pécsi Géza: *Kulcs a muzsikához* Budapest: Tankönyvkiadó, 1991
- Pedagógiai Lexikon*. Budapest: Keraban, 1997
- Pukánszky Béla – Németh András: *Neveléstörténet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996
quart.hu/cikk.php?id=3266
- Rózsa Lászlóné Szabó Dóra: *A zenei tehetség fejlődését és kibontakozását befolyásoló tényezők vizsgálata*. PhD disszertáció, Debreceni Egyetem, 2008. (Kézirat)
- Straky Tibor: *Kodály Zoltán és Debrecen*. Debrecen: 2003
- Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája*. Megjelent az Eötvös József alapítvány támogatásával, Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, Sokszorosító
- Szatómári Endre: „A debreceni zeneoktatás története.” In: *Debrecen zenei élete a századfordulótól napjainkig, tanulmányok*, Szerkesztette: dr. Breuer János Debrecen: Városi Tanács Művelődésügyi Osztálya, 1975
- Székácsné Vida Mária: *A művészeti nevelés hatásrendszere*. Budapest: Akadémia Kiadó, 1980
- Szokolay Bálint: „...akinek szép a lelkében az ének” *A kórusmozgalom néhány tanulságáról*
In: *Zene és Közművelődés*, Budapesti Művelődési Központ 1982
- Szőnyi Erzsébet: *Kodály Zoltán nevelési eszméi* Budapest: Tankönyvkiadó, 1984
- Szőnyi Erzsébet: *Zenei nevelési irányzatok a XX. században*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1988
- T. Aszódi Éva - Sz. Vida Mária - Forrai Katalin: *Művészetre nevelés a családban*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1974
- Trencsényi László: *Művészetpedagógia*. Budapest: Okker, 2000.
- Utry Attila, dr. „Művészet és társadalom viszonya” In: *A kulturális menedzser tankönyve*.
Szerkesztette: Eszenyi Miklós, dr. Utry Attila. Miskolc: Rónai Művelődési Központ, 2001
- Váradí Judit: *Helyünk az Európai Unióban*. Kulturpont Iroda, Kézirat, 2003
- Váradí Judit: *Hogyan neveljük értő közönséget a komolyzenének*. PhD disszertáció,
University of Jyväskylä, 2010. (Kézirat)
- Varró Margit: *Zongoratanítás és zenei nevelés*. Budapest: Editio Musica, 1989
- Weeks, Marcus: *Zene*. Budapest: Képzőművészeti Kiadó 2005
- Weszely Ödön: *Bevezetés a neveléstudományba*. Budapest: Reprint kiadás, Országos
Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1994
- Zenepedagógia és társadalom tanulmány In: *Hang és Lélek*. Budapest: Magyar Zenei Tanács,
2001

* A Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának főiskolai docense, művészeti menedzsere